

УДК 342.25

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1\(26\)-126-136](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-1(26)-126-136)

Марченко Володимир Юрійович,

аспірант Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України, провідний юрист-консульт Державного підприємства “Завод імені В. О. Малишева”, 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 276-Б, кв. 107, тел.: +38 (067) 601 32 06, e-mail: vovamarch1996@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3663-6399>

Марченко Владимир Юрьевич,

аспірант Научно-исследовательского института государственного строительства и местного самоуправления Национальной академии правовых наук Украины,

ведущий юрист-консульт Государственного предприятия “Завод имени В. О. Малышева”, 61051, г. Харьков, ул. Клочковская, 276-Б, кв. 107, тел. +38 (067) 601 32 06, e-mail: vovamarch1996@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3663-6399>

Marchenko Volodymyr Yurievich,

post-graduate student of Scientific Research Institute of State Building and Local Government of National Academy of Law Sciences of Ukraine, leading legal adviser of State Enterprise “Malyshev Plant”, 61051, Kharkov, Str. Klochkivska, 276-B, fl. 107, tel.: +38 (067) 601 32 06, e-mail: vovamarch1996@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3663-6399>

АРХЕТИПНІ ЗАСАДИ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто питання історичного розвитку місцевого самоврядування на теренах України та можливому використанню такого досвіду при проведенні реформи децентралізації влади з урахуванням основних архетипів, що склалися в суспільстві. Розглянуто вісім основних етапів розвитку місцевого самоврядування: трипільський (закладення основ місцевого самоврядування та виникнення основних архетипів), етап існування давніх слов'ян та Київської Русі (зміна структури місцевої влади та звуження прав звичайних жителів щодо управління державою, зменшення ролі архетипу “особиста свобода”), татаро-монгольське панування та роздробленість (за-

непад місцевого самоврядування, домінування архетипу “бідності”), литовсько-польський період (відхід від традиційного вічового самоврядування та запровадження магдебурзького права зі звуженням прав мешканців, а отже й архетипу “особиста свобода”), самоврядування в Російській та Австро-Угорській імперіях (фактична інкорпорація місцевого самоврядування до системи державної влади, повне нівелювання архетипу “особиста свобода”), радянський період (формальна наявність місцевого самоврядування, проте фактично воно включалось до системи державних органів влади), розвиток місцевого самоврядування в незалежній Україні з 1991 р. (повернення до традиційних архетипів, що існували в часи трипільської цивілізації, проте відхід від них в останні роки із поновленням архетипу “бідності”). Визначено основні проблеми, що виникли у процесі проведення реформи децентралізації влади, запропоновано заходи їх вирішення, враховуючи історичний досвід та архетипи, характерні для українського суспільства. Також виділено коло наукових проблем, для вивчення яких необхідні додаткові наукові розробки з метою більш глибокого розуміння процесів, що відбувалися і знову повторюються, та пошуку можливих шляхів подолання таких проблем, що постали перед українським суспільством, зокрема, владою.

Ключові слова: архетипи, місцеве самоврядування, історія місцевого самоврядування, архетипи місцевого самоврядування, етапи розвитку місцевого самоврядування, реформа децентралізації влади.

АРХЕТИПНЫЕ ОСНОВЫ ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ

Аннотация. Рассмотрены вопросы исторического развития местного самоуправления на территории Украины и возможного использования такого опыта при проведении реформы децентрализации власти с учетом основных архетипов, сложившихся в обществе. Рассмотрены восемь основных этапов развития местного самоуправления: трипольский (закладывание основ местного самоуправления и возникновение основных архетипов), этап существования древних славян и Киевской Руси (изменение структуры местной власти и сужение прав обычных жителей по управлению государством, уменьшение роли архетипа “личная свобода”), татаро-монгольское господство и раздробленность (упадок местного самоуправления, доминирование архетипа “бедности”), литовско-польский период (отход от традиционного вечевого самоуправления и внедрение магдебургского права с сужением прав жителей, а значит и архетипа “личная свобода”), самоуправление в Российской и Австро-Венгерской империях (фактическая инкорпорация местного самоуправления в систему государственной власти, полное нивелирование архетипа “личная свобода”), советский период (формальное наличие местного самоуправления, однако фактически оно включалось в систему государственных органов власти), развитие местного самоуправления в независимой Украине с 1991 года (возвращение к традиционным архетипам, которые существовали во времена трипольской цивилизации, однако отход от них в последние годы с возобнов-

лением архетипа “бедности”). Определены основные проблемы, возникшие в процессе проведения реформы децентрализации власти, и предложены шаги для их решения, учитывая исторический опыт и архетипы, характерные для украинского общества. Обозначен круг научных проблем, для изучения которых необходимы дополнительные научные разработки с целью более глубокого понимания процессов, которые происходили и вновь повторяются, и поиска возможных путей преодоления таких проблем, стоящих перед украинским обществом, в частности, властью.

Ключевые слова: архетипы, местное самоуправление, история местного самоуправления, архетипы местного самоуправления, этапы развития местного самоуправления, реформа децентрализации власти.

ARCHETYPICAL PRINCIPLES OF HISTORICAL DEVELOPMENT OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN UKRAINE

Abstract. This study deals with the historical development of local self-government on the territory of Ukraine and the possible use of such experience in carrying out the reform of decentralization of power, considering the main archetypes that have developed in society. The following eight main stages of development of local self-government are considered: Trypillian (laying the foundations of local self-government and the emergence of the main archetypes), the stage of existence of the ancient Slavs and Kievan Rus (changing the structure of local power and narrowing the rights of ordinary residents to manage the state, reducing the role of the archetype of ‘personal freedom’), Tatar-Mongol domination and fragmentation (decline of local self-government, dominance of the archetype of ‘poverty’), Lithuanian-Polish period (departure from the traditional Veche self-government and introduction of Magdeburg law with the narrowing of the rights of residents, and therefore the archetype of ‘personal freedom’), self-government in the Russian and Austro-Hungarian Empires (actual incorporation of local self-government into the system of state power, complete levelling of the archetype of ‘personal freedom’), Soviet period (formal presence of local self-government, but in fact it was included in the system of state authorities), the development of local self-government in independent Ukraine, since 1991 (return to traditional archetypes, existing during the Trypillian civilization, but a departure from them in recent years with the renewal of the archetype of ‘poverty’). The author identifies the main problems that have arisen in the process of implementing the decentralization of power reform and suggests measures to solve them, considering the historical experience and archetypes that are typical for Ukrainian society. Also, the author identifies a range of scientific problems, the study of which requires additional scientific developments to better understand the processes that took place in the past and are repeated again in our time and to find possible ways to overcome such problems that faced Ukrainian society, in particular, the government.

Keywords: archetypes, local self-government, history of local self-government, archetypes of local self-government, stages of development of local self-government, reform of decentralization of power.

Постановка проблеми. Сучасна демократична, соціальна, правова держава та суспільство не можуть повноцінно функціонувати без розвиненої системи місцевого самоврядування. Проведення в Україні реформи децентралізації влади має забезпечити побудову нових форми та змісту муніципальних відносин, забезпечити створення нової збалансованої моделі організації влади, зокрема і місцевої, в країні. Один із аспектів проведення подібних змін — це врахування звичаїв та традицій, що склалися на теренах України протягом багатьох років. Проте наразі на це мало хто звертає увагу. Зокрема, недостатньо дослідженими і врахованими залишаються архетипні засади розвитку українського суспільства та місцевого самоврядування на території нашої країни. Тому процеси, що відбуваються в Україні, обумовлюють потребу дослідження та створення нових наукових підвалин для розвитку дієвої системи місцевого самоврядування, зокрема, в частині застосування архетипних засад, що історично склалися на теренах нашої держави протягом багатьох століть розвитку українського суспільства.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. У науковій літературі до висвітлювання розвитку місцевого самоврядування зверталися такі вчені, як Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Ковалева, В. І. Теремка, , І. Дробот, М. Смарвайло, , В. Заблоцький, А. Губрик, Н. В. Камінська, О. Ю. Амосов, В. Вілжінський, В. Б. Антонович, Я. Черниш, І. Бутко, Г. Швидько, В. Романов, Є. Брущенко та ін.

Вивченням традицій Українського народу, архетипів, що історично склалися, займалися О. В. Когут, О. С. Стражний, М.Ф. Юрій, І. В. Козюра та ін.

Проте, слід зазначити, що наразі наявна дуже мала кількість робіт, що присвячена дослідженню саме архетипних засад розвитку місцевого самоврядування на теренах України. Тому дуже важливим є забезпечення створення достатньої наукової бази щодо архетипних засад розвитку місцевого самоврядування на території України з метою застосування цих наукових розробок при проведенні реформи децентралізації влади.

Мета статті. Аналіз етапів розвитку місцевого самоврядування на теренах України з урахуванням архетипних засад та визначення подальших можливих заходів щодо вдосконалення процесу проведення реформи децентралізації влади в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виникнення понять символу й архетипу пов'язують з вченням Платона, хоча ці поняття філософ у своїй діяльності ніколи прямо не вживав. Його ідеї — це відбитки процесу пригадування, які інколи співвідносяться з міфологічною дійсністю. Деякі вчені вважають, що саме його вчення є початковою точкою відліку вчення про архетипи. Зокрема, у “Літературознавчому словнику-довіднику” ім'я давньогрецького філософа згадується при витлумаченні поняття “архетип” [1, с. 64]. Проте зазначимо, що в ті часи вчення про архетипи не було розвинуто та розкрито на науковому рівні.

Розвиток вчення про архетипи на науковому рівні розпочинається на

початку ХХ століття, коли К. Г. Юнг у своїх дослідженнях застосовує поняття “архетипу” для позначення первинних моделей, що містяться в колективному несвідомому. Архетип (з грецької — “першообраз”) — первісний образ, який визначає подальший розвиток явища. Тобто це певна несвідома основа, яка й детермінує можливі напрями розвитку. За Юнгом у несвідомому існує група обов’язкових елементів, які є головним джерелом властивих всім людям основних мотивів, спогадів. О. Когут зазначає: “Унікальність архетипу в тому, що він постає не лише в контексті мудрого минулого, а й допомагає вибудовувати орієнтири сучасного” [2, с. 23]. Основні риси того чи іншого народу та його ментальність відображуються в архетипах. Вони проявляють себе скрізь історію, культурні трансформації, фольклор, художню творчість. В різні часи існування народу домінують ті архетипи, що відповідають запитам суспільства та розумінню людей. З позиції архетипного аналізу можна розглянути й основні засади розвитку місцевого самоврядування на теренах України від давніх часів до сучасності.

Як правило, в процесі розвитку систем державного та місцевого управління місцеве самоврядування та державна влада завжди протиставлялись одна одній, що неминує призводило до конфліктів. Це відбувалось переважно через те, що вищі щаблі управлінської вертикалі належали чужинцям (Рюриковичі, монголо-татари, поляки, литовці, австро-угорці, росіяни та ін.), а влада на місцях складалася переважно з місцевих мешканців. Тільки з 1991 р. всі

управлінські посади зайняли українці, хоча в останні роки це твердження є спірним через значну кількість запрошених з інших держав осіб.

В. Віліжінський у своєму дисертаційному дослідженні [3] обґрунтовує наявність шість комплексних архетипів розвитку місцевого самоврядування: ціннісно-ідеологічний, правовий, інституційно-організаційний, функціональний, кадровий та ресурсний. Проте, на мою думку, з такою позицією важко погодитися через відсутність цілісних напрямків розвитку місцевого самоврядування на території нашої держави в минулому, коли територія України була поділена на багато частин між іншими державами. Про ці архетипи ми можемо говорити лише починаючи з 1991 року, коли наша держава офіційно стала незалежною і виокремились основні можливі напрями розвитку місцевого самоврядування. Спираючись на зазначене, видається необхідним розглянути історичний розвиток місцевого самоврядування саме з точки зору окремих загальних усталених архетипів (“земля”, “матір”, “особиста свобода” та ін.).

Зазначимо, що серед науковців немає єдності щодо остаточного визначення етапів розвитку місцевого самоврядування на території України [3; 4]. Розглянемо, які основні етапи розвитку проходило місцеве самоврядування та визначимо основні архетипи, що характерні для того чи іншого періоду. На мою думку, доцільним є виділення восьми основних етапів розвитку місцевого самоврядування на території України. В. Заболоцький також виділяє вісім етапів розвитку місцевого самовря-

дування (Київська Русь, роздробленість та татаро-монгольська навала, козаччина, Магдебурзьке право, Російська імперія, Центральна Рада, УРСР, сучасна Україна), проте дана класифікація не охоплює всі історичні етапи розвитку українського суспільства та не розкриває окремі особливості того чи іншого часу, що будуть розглянуті в даному дослідженні [4].

Перший етап — це місцеве самоврядування часів “Трипільської цивілізації”. І. Дробот та М. Смаровайло, спираючись на працю археолога Відейка “Трипільська цивілізація” стверджують, що демократія була добре відомою трипільцям. Найважливіші рішення вони приймали на загальних зборах, а організацією внутрішнього життя займалися старійшинами [5, с. 248–249]. Для цього часу були притаманні архетипи: “особистої свободи” (можливість вільно приймати рішення на загальних зборах та обирати старійшин), “землі” (високий рівень довіри до “доброї нееньки землі”, повага до землі), “матері” (шанобливе ставлення до жінки, прагнення зберегти Батьківщину) [6; 7]. Для кожного наступного етапу розвитку місцевого самоврядування на теренах України характерні всі наведені архетипи, крім архетипу “особиста свобода”, вага якого постійно зменшувалась, проте з часом набували значення й нові архетипи, які то зникали, то з’являлися знову. Зазначимо, що після зникнення цивілізації трипільців і до часів Київської Русі місцевого самоврядування не існувало. За часів скіфів, сарматів та інших племен, що кочували по території сучасної України, переважа-

ла монархічна форма правління, що передбачала існування тільки центральної влади в особі монарха та його помічників.

Другий етап розвитку місцевого самоврядування — часи слов’янських племен та існування Київської Русі. Як зазначає Н. Камінська, у стародавній Київській державі суб’єктами самоврядування були, з одного боку — міські громади, які користувались адміністративною, господарською та судовою автономією, з іншого — сільські (сусідські) громади-верви [8]. В цей час набуває вагомого значення архетип “обрядовості”. Всі основні питання життєдіяльності громади вирішувались на віче, що мало необмежені повноваження (зокрема князі обиралися на 1 рік [9]), на противагу подібним народним зборам в Європі, які мали право вирішувати питання лише щодо обирання органи влади (наприклад, князя-менеджера) [10]. Проте з часом у слов’ян князівська влада стала передаватися у спадок, що частково послабило значення архетипу “особистої свободи”: “Нині маємо інше, князі полюддя беруть і синам владу передають, от отця — до сина, аж до правнука...” [11, с. 149].

Наступним етапом розвитку стало місцеве самоврядування часів за нападу Київської Русі за татаро-монгольської навали з повною втратою архетипу “особистої свободи” та набуттям особливого значення архетипом “бідності” (захисна реакція від пограбувань — показувати, що людина є бідною, хоча, можливо, це не так), який буде мати провідне значення серед всіх вищенаведених архетипів аж до років незалежності. Селянські зібрання процедурно ще

нагадували віче, проте не мали такої широти повноважень, як у минулому [12, с. 30–31].

Четвертий етап — литовсько-польський період, у який активно розвивалося магдебурзьке право. Цей період ознаменував собою відхід від традиційних зібрань жителів з метою вирішення основних питань та перехід до існування виборних органів влади, керованих центром. Магдебурзьке право означало відміну дії звичаєвих норм, а отже і применшення архетипу “обрядовості”, виведення міста з-під юрисдикції місцевої адміністрації і запровадження міського самоврядування у вигляді частини державної влади [13, с. 578].

Поява військової демократії часів Козаччини ознаменувала перехід до п'ятого етапу розвитку місцевого самоврядування. Це був період відродження українських традицій врядування. Відроджені були й усі архетипи в житті людей. А. Губрик виділяє в ці часи три типи самоврядних громад: “полкові” або козацькі громади, які управлялися отаманами та полковниками, селянські громади з війтами на чолі та козацько-селянські громади змішаного типу [14, с. 54]. Основним органом управління того часу була рада. Разом із тим В. Антонович, інтерпретуючи сутність козацької ради наголошував, що: “...рада була відгуком старого вічевого ладу” [15, с. 167]. У цей час відбувається відродження архетипу “особистої свободи” який так прагнули знищити на попередньому етапі становлення місцевого самоврядування.

Шостий етап — це занепад місцевого самоврядування за часів Росій-

ської та Австро-Угорської імперій. Органи місцевого самоврядування мали формальний характер. Хоча спроби запровадження місцевого самоврядування й були, вони не сприймалися мешканцями на місцях. Як зазначає Я. Черниш, місцеве самоврядування “не може сформуватися зверху, через децентралізацію. У такому випадку буде створена суто формальна система інститутів, які не виконуватимуть свого дійсного призначення, оскільки неможливо штучно створити будь-який компонент громадянського суспільства” [16]. Дане твердження, на жаль, актуальне і на сьогодні, коли центральна влада, не знаючи ситуації на місцях, намагається поділити місцевість на окремі адміністративно-територіальні одиниці, керуючись виключно формальними, часто навіть лише фінансовими, критеріями.

Після занепаду місцевого самоврядування за часів Російської та Австро-Угорської імперій, на початку ХХ ст. була спроба відновити місцеве самоврядування. Хоча короткий строк існування української державності у 20-ті роки ХХ століття і не дав змоги застосувати на практиці напрацювання Української Народної Республіки (далі — УНР) та Центральної Ради в сфері місцевого самоврядування, на його розвиток мав значний вплив розроблений Центральною Радою проект закону “Про владу на місцях і місцеве самоврядування” та Конституція УНР, що закріплювала державний лад на засадах децентралізації (стаття 5 Конституції УНР надавала землям, волостям і громадам права широкого самоврядування) [17].

Сьомим етапом став остаточний занепад (можна сказати відміна) системи місцевого самоврядування за часів Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР). Формально ця система мала всі ознаки місцевого самоврядування, однак ради та виконкоми стали частиною управлінської вертикалі і склали найнижчу ланку державної влади. Згідно з Конституцією УРСР 1937 року ради виступали представницько-розпорядними органами державної влади всіх рівнів [18], а в нормах Конституції 1978 р., були закріплені як складові єдиної системи представницьких органів державної влади України [19].

Останнім етапом розвитку є побудова системи місцевого самоврядування в незалежній Україні. На початку незалежності відродилися всі архетипи, що були присутні в місцевому самоврядуванні часів трипільців та козацької доби. Проте, відповідно до останніх тенденцій, через нестабільність та перманентну кризу в нашій державі особливого значення знову набуває архетип “бідності”. Критики заслуговує й підхід до проведення реформи децентралізації влади, який є суто формальним, відірваним від реального стану справ на місцях. Ситуація, що склалася, нагадує часи Російської та Австро-Угорської імперій, які намагалися насадити певну структуру місцевого самоврядування згори, що не сприймалось на місцях. Зокрема, сучасна реформа адміністративно-територіального устрою передбачає зміну адміністративно-територіальних одиниць відповідно до фінансових критеріїв (чи є громада фінансово

спроможною), при цьому всі соціальні інституції (лікарні, суди, поліція, прокуратура та ін.) будуть важкодоступні для звичайних громадян, що проживають у віддалених від центру населених пунктах. Крім того, такий поділ нівелює архетипи “землі” (люди сприймають землю не як багатство, а як формальну територію), “особистої свободи” (мешканці нічого не вирішують), а також “матері” (у зв’язку зі станом державного управління багато громадян вже не прагнуть зберегти Батьківщину й виїжджають на заробітки, постійне місце мешкання або намагаються спожити якомога більше ресурсів, щоб заробити більше грошей).

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі викладеного, слід зазначити, що нашій державі терміново необхідно почати формувати професійний апарат державного управління, дотримуватись усталених основних архетипів (“землі”, “матері”, “особистої свободи” та ін.) при проведенні реформ, а особливо реформи децентралізації влади. Крім того, важливим є приведення у відповідність до архетипних засад історичного розвитку місцевого самоврядування на території сучасної України тих змін, що вже відбулися, інакше ми ризикуємо втратити державність. Історичний досвід розвитку місцевого самоврядування, розглянутий в даному дослідженні дозволяє однозначно стверджувати, що як тільки починав набирати вагу архетип “бідності”, а інші архетипи втрачали свої позиції, українці втрачали навіть ті крихти місцевого самоврядування та державності, які мали. Свідченням цього є, зокрема, періоди

татаро-монгольської навали, литовсько-польський період та періоди Російського та Австро-Угорського панування. Вважаю, що поглиблене вивчення причинного зв'язку архетипу “бідності” та інших архетипів із тенденціями розвитком місцевого самоврядування потребує додаткового наукового вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Ковалева, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр. і допов. Київ: ВЦ “Академія”, 2006. 752 с.
2. *Когут О. В.* Архетипні сюжети й образи в сучасній українській драматургії (1997–2007 рр.) : монографія. Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. Рівне : НУВГП, 2010. 440 с.
3. *Віліжінський В. М.* Відтворення національних традицій врядування в системі місцевого самоврядування України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.04 “Місцеве самоврядування”. Одеса: ОРІДУ, 2019. 20 с.
4. *Заблоцький В. В.* Особливості розвитку та роль місцевого самоврядування в системі публічної влади на теренах України // Державне управління: удосконалення та розвиток. № 4. 2015. URL: <http://www.du.nayka.com.ua/?op=1&z=836> (дата звернення: 20.11.2020).
5. *Дробот І., Смаровайло М.* Передумови виникнення місцевого самоврядування // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. ОРІДУ, 2004. Вип. 2 (18). 324 с.
6. *Стражний О. С.* Український менталітет: ілюзії, міфи, реальність. Київ : Книга, 2008. 368 с.
7. *Юрій М. Ф.* Етногенез та менталітет українського народу. Київ: Таксон, 1997. 237 с.
8. *Камінська Н. В.* Еволюція поглядів на значення місцевого самоврядування у розбудові української державності: історико-правові аспекти // Наук. вісник Львівського держ. ун-ту внутрішніх справ. 2008. № 3. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/03_2008/08knvdia.pdf (дата звернення: 23.11.2020).
9. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентіві України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 5: Територіальне управління / наук.-ред. колегія: О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) та ін. ; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. 408 с.
10. *Бутко І.* Місцеве самоврядування в Україні. Київ. 1994. 160 с.
11. *Козюра І. В.* Самоврядні традиції східних слов'ян. Реформування системи державного управління та державної служби: теорія і практика: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (Львів, 8 квітня 2011 р.). Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. Ч. 2. С. 148–150.
12. *Швидько Г., Романов В.* Державне управління і місцеве самоврядування в Україні: історичний нарис. Київ: Вид-во УАДУ, 1997. Ч. 1. 140 с.
13. *Брущенко Є.* Національний підхід при формуванні територіальних громад у контексті зарубіжного досвіду // Актуальні проблеми європейської інтеграції. Одеса: Фенікс, 2008. Вип. 3. С. 577–580.
14. *Губрик О.* Сільська громада в Україні XIV–XVIII ст. // Український істор. журн. 1997. № 5. С. 52–66.

15. Антонович В. Б. Про козацькі часи на Україні. Київ: Дніпро, 1991. 238 с.
16. Черниш Я. Співвідношення місцевого самоврядування та демократії: основні підходи. URL: <http://intkonf.org/chernish-yav-spivvidnoshennya-mistseвого-samovryaduvannya-ta-demokratiyi-osnovni-pidhodi/> (дата звернення: 23.11.2020).
17. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18> (дата звернення: 23.11.2020).
18. Конституція УРСР від 30 січня 1937 р. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html> (дата звернення: 23.11.2020).
19. Конституція УРСР від 20 квітня 1978 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/888-09> (дата звернення: 23.11.2020).
5. Drobot I., Smarovailo M. (2004). Peredumovy vynyknennia mistseвого samovriaduvannia [Prerequisites for the emergence of local self-government]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. prats — Current problems of public administration: a collection of scientific papers*. Vol. 2 (18), (p. 324). ORIDU [in Ukrainian].
6. Strazhnyi O. S. (2008). *Ukrainskyi mentalitet: iliuzii, mify, realnist* [Ukrainian mentality: illusions, myths, reality]. Kyiv: Knyha [in Ukrainian].
7. Jurii M. F. (1997). *Etnohenez ta mentalitet ukrainskoho narodu* [Ethnogenesis and mentality of the Ukrainian people]. Kyiv: Takson.
8. Kaminska N. V. (2008). Evoliucija pohliadiv na znachennia mistseвого samovriaduvannia u rozbudovi ukrainskoi derzhavnosti: istorykopravovi aspekty [Evolution of views on the importance of local self-government in the development of Ukrainian statehood: historical and legal aspects]. *Naukovyj visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav — Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 3. Retrieved from: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/03_2008/08knvdia.pdf [in Ukrainian].
9. Kovbasiuk Yu. V., Amosov O. Yu., Ihnatenko O. S., Kuznetsov A. O. et al. (Eds.). (2011). *Verov. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia* [Verov. Encyclopedic dictionary of public administration v systemi publichnoi vlady na terenakh Ukrainy [Features of development and the role of local self-government in the system of public power in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok — Public administration: improvement and development*. 4. Retrieved from: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=836> [in Ukrainian].

REFERENCES

1. Ghromiaka R. T. (Eds.). (2006). *Literaturoznavchij slovnyk-dovidnyk* [Literary dictionary-reference book]. Kyiv: VC "Akademiia" [in Ukrainian].
2. Kohut O. V. (2010). *Arkhetypni siuzhety i obrazy v suchasni ukrainskii dramaturhii (1997–2007)* [Archetypal plots and images in modern Ukrainian drama (1997–2007)]. Rivne: NUVHP [in Ukrainian].
3. Vilzhinskyi V. M. (2019). Vidtvorenna natsionalnykh tradytsii vriaduvannia v systemi mistseвого samovriaduvannia Ukrainy [Reproduction of national traditions of governance in the system of local self-government of Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa: ORIDU [in Ukrainian].
4. Zablotskyi V. V. (2015). Osoblyvosti rozvytku ta rolj misceвого sam-

- lopedia of Public Administration]. (Vols. 1–8). Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU “Mahistr” [in Ukrainian].
10. Butko I. (1994). *Mistseve samovriadvannia v Ukraini* [Local self-government in Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].
 11. Koziura I. V. (2011). Samovriadni tradycii skhidnykh slovian [Self-governing traditions of the Eastern Slavs]. Reformuvannia systemy derzhavnogo upravlinnia ta derzhavnoi sluzhby: teoriia i praktyka: proceedings of the International *Scientific and Practical Conference — Reforming the system of public administration and civil service: theory and practice: materials of scientific-practical conferences with international participation*. (Vol. 2), (p. 148–150). Lviv: LRIDU NADU [in Ukrainian].
 12. Shvydko H., Romanov V. (1997). *Derzhavne upravlinnia i mistseve samovriadvannia v Ukraini: istorychnyi narys* [Public administration and local self-government in Ukraine: a historical sketch]. Kyiv: Vyd-vo UADU [in Ukrainian].
 13. Brushchenko Ye. (2008) Natsionalnyj pidkhid pry formuvanni terytorialnykh hromad v konteksti zarubizhnogo dosvidu [National approach to the formation of territorial communities in the context of foreign experience]. *Aktualni problemy yevropeiskoi intehratsii — Current issues of European integration*, 3, 577–580 [in Ukrainian].
 14. Hubryk O. (1997). Silska Hromada v Ukraini XIV–XVIII st. [Rural community in Ukraine of the XIV–XV centuries]. *Ukrainskyj istorychnyj zhurnal — Ukrainian Historical Journal*, 5, 52–66 [in Ukrainian].
 15. Antonovych V. B. (1991). *Pro kozatski chasy na Ukraini* [About the Cossack times in Ukraine]. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
 16. Chernysh Ya. (n.d.). *Spivvidnoshennia mistsevoho samovriadvannia ta demokratii: osnovni pidkhody* [Correlation of local government and democracy: basic approaches]. Retrieved from <http://intkonf.org/chernish-yav-spivvidnoshennya-mistsevogo-samovriadvannya-ta-demokratiyi-osnovni-pidhody/> [in Ukrainian].
 17. Konstytuciia Ukrainskoi Narodnoi Respubliki (Statut pro derzhavnyj ustroi, prava i vilnosti UNR) [Constitution of the Ukrainian People’s Republic (Statute on the State System, Rights and Freedoms of the Ukrainian People’s Republic)]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18> [in Ukrainian].
 18. Konstytuciia URSR [Constitution of the USSR]. (1937). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html> [in Ukrainian].
 19. Konstytuciia URSR [Constitution of the USSR]. (1978). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/888-09> [in Ukrainian].